

СТОМАТОЛОГІЯ ДИТЯЧОГО ВІКУ

УДК 616.31 – 085.212.015.2 - 053. – 056.26

М. А. Гавриленко, к. мед. н.

Запорізький державний медичний університет

ВИКОРИСТАННЯ КОМБІНОВАНИХ АНАЛЬГЕТИКІВ В МЕДИКАМЕНТОЗНІЙ ПІДГОТОВЦІ ДО СТОМАТОЛОГІЧНИХ ВТРУЧАНЬ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ВІД 15 ДО 18 РОКІВ

Мета. Вивчення доцільності використання комбінованих анальгетиків для медикаментозної підготовки до стоматологічних маніпуляцій у дітей з особливими потребами віком від 15 до 18 років, розробити схему.

Матеріали та методи дослідження. В дослідженні прийняли участь 36 дітей з особливими потребами віком від 15 до 18 років, які проходили довгострокове лікування в КУ «Запорізька обласна клінічна дитяча лікарня» та 35 здорових дітей віком від 15 до 18 років, які проходять регулярні медичні огляди в КУ «Запорізька обласна клінічна дитяча лікарня» на протязі 2011-2013 років. Діти обох груп мали покази до видалення перших постійних молярів та мали стоматофобію. За даними анкетування та спостереженнями лікаря, а також за вимірами серцевих скорочень, артеріального тиску, частоти дихання за 1 хвилину, вивчали ефект дії завчасного прийому «Темпалгін» в поєднанні з місцевою анестезією при видаленні постійних зубів. Виміри кровообігу та дихання проводились напалечним монітором та тонометром. Анкетування та виміри проводили за 1 годину та після стоматологічного втручання.

Результат. Встановлено зниження артеріального тиску, частоти серцевих скорочень, частоти дихання у дітей з особливими потребами. Встановлено зниження тривоги у дітей обох груп на 50 % перед стоматологічним втручанням, не зафіксовано післяопераційних болей в області лунки видаленого зуба, головний біль не відмічався.

Висновок. Розроблена схема використання комбінованого анальгетика «Темпалгін» в медикаментозній підготовці до стоматологічних втручання у дітей з особливими потребами від 15 до 18 років.

Ключові слова: діти з особливими потребами, стоматофобія, медикаментозна підготовка до стоматологічних втручання.

М. А. Гавриленко

Запорізький державний медичний університет

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМБИНИРОВАННЫХ АНАЛЬГЕТИКОВ В МЕДИКАМЕНТОЗНОЙ ПОДГОТОВКЕ СТОМАТОЛОГИЧЕСКИХ ВМЕШАТЕЛЬСТВ У ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ ОТ 15 ДО 18 ЛЕТ

Цель. Изучение целесообразности использования комбинированных анальгетиков для медикаментозной подготовки стоматологических манипуляций у детей с особыми потребностями в возрасте от 15 до 18 лет, разработать схему.

Материалы и методы исследования. В исследовании приняли участие 36 детей с особыми потребностями в возрасте от 15 до 18 лет, которые проходили долгосрочное лечение в КУ «Запорожская областная клиническая детская больница» и 35 здоровых детей в возрасте от 15 до 18 лет, которые проходят регулярные медицинские осмотры в КУ «Запорожская областная клиническая детская больница» на протяжении 2011-2013 годов. Дети обеих групп имели показания к удалению первых постоянных моляров и имели стоматофобию. По данным анкетирования и наблюдений врача, а также по замерам сердечных сокращений, артериального давления, частоты дыхания за 1 минуту, изучали эффект действия заблаговременного приема «Темпалгина» в сочетании с местной анестезией при удалении постоянных зубов. Замеры кровообращения и дыхания проводились напалечным монитором и тонометром. Анкетирование и замеры проводили за 1 час и после стоматологического вмешательства.

Результат. Установлено снижение артериального давления, частоты сердечных сокращений, частоты дыхания у детей с особыми потребностями. Установлено снижение тревоги у детей обеих групп на 50% перед стоматологическим вмешательством, не зафиксировано послеоперационных болей в области лунки удаленного зуба, головная боль не отмечалась.

Вывод: разработана схема использования комбинированного анальгетика «Темпалгин» в медикаментозной подготовке стоматологических вмешательств у детей с особыми потребностями от 15 до 18 лет.

Ключевые слова: дети с особыми потребностями, стоматофобия, медикаментозная подготовка стоматологических вмешательств.

M. A. Gavrilenko

Zaporizhia state medical University

THE USE OF COMBINATION ANALGESICS IN DRUG PREPARATION DENTAL INTERVENTIONS IN CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS FROM 15 TO 18 YEARS

Aim. Study of advisability of the use of combined analgesics for medication preparation for dental procedures in disabled children from 15 to 18 years old, to develop a scheme.

Materials and methods of the research. The study involved 36 disabled children aged from 15 to 18 years old who underwent long-term treatment in CE "Zaporozhye Regional Clinical Children's Hospital" and 35 healthy children aged from 15 to 18 years old who had regular medical examinations in CE "Zaporozhye Regional Clinical Children's Hospital" during 2011-2013. Children of both groups had indications for removal of the first permanent molars and had dentophobia. According to the questionnaire and supervision of the doctor, as well as measurements of blood pressure, heart rate, and respiratory rate per 1 minute the effect of early taking "Tempalgin" in combination with the local anesthesia in removal of permanent teeth was studied. Measurements of blood circulation and respiration were carried out with fingertip monitor and tonometer. Questionnaire and measurements were carried out an hour before and before the dental intervention

Result. Decrease of anxiety before dental procedures by 50% was established in children of both groups, postoperative pain was not fixed in the region of the alveolus of the extracted tooth, headache was not observed.

Conclusion. A scheme of using combined analgesic "Tempalgin" in medication preparation for dental interventions in disabled children between 15 and 18 years was developed.

Key words: disabled children, dentophobia, medication preparation for dental interventions.

На підставі багатолітніх клінічних спостережень ми прийшли до твердого переконання, що діти старшого віку від 15 до 18 років, бояться стоматологічних маніпуляцій не менше ніж малюки. Діти малого віку виражають страх криком, істерикою, голосним плачем [1, 2, 4]. Підлітки приховують страх і це приводить до того, що навіть якісно виконана анестезія не дає очікуваного результату, а в післяопераційному періоді з'являються довготривалі больові відчуття, головний біль [5, 6]. Діти з особливими потребами 15-18 років – це підлітки, що страждають багато років від основного захворювання, від психологічної травми, неповноцінності, в більшості випадків ведуть себе тривожно на прийомі у стоматолога. У них підвищується артеріальний тиск, прискорюється дихання, пульс, виникають нервово-рефлекторні реакції (тремтіння, блювота, пронос, задуха, судоми). Від цього, стоматолог не може провести лікування якісно, з'являються безпідставні страждання дитини до стоматологічного прийому і після нього.

На жаль, в теперішній час, премедикація на амбулаторному прийомі у дітей та дітей з особливими потребами не розроблена до такого рівня, при якому її міг би використовувати дитячий стоматолог самостійно, особливо коли вона використовується, як компонент анестезії [1, 2, 3].

Мета роботи. Вивчити доцільність використання комбінованих анальгетиків в медикаментозній підготовці до стоматологічних маніпуляцій у дітей з особливими потребами від 15 до 18 років. Розробити схему.

Матеріали та методи дослідження. В дослідженні прийняли участь 36 дітей з особливими потребами віком від 15 до 18 років, які проходили довгострокове лікування в КУ «Запорізька обласна клінічна дитяча лікарня» та 35 здорових дітей віком від 15 до 18 років, які проходять регулярні медичні огляди в цьому закладі. В I групу увійшли діти з особливими потребами із захворюваннями крові (12 дітей), в II групу – діти з особливими потребами із захворюваннями дихальної системи (12 дітей), в III групу – діти з особливими потребами із захворюваннями нервової системи (12 дітей), всього 36 дітей. В IV групу – 35 здорових дітей (група порівняння). Діагноз основного захворювання ставив лікар-невролог у групі з захворюванням центральної нервової системи, лікар-гематолог – у групі з захворюванням крові, лікар-пульмонолог – в групі дітей з хворобами системи дихання. Здорові діти відвідували лікаря педіатра (табл. 1).

Діагнози основного захворювання обстежених дітей з особливими потребами:

1. захворювання крові (гемофілія А, гемофілія Б, тромбоцитопатія, тромбоцитопенія)
2. захворювання дихальної системи (бронхіальна астма, муковісцероз, бронхообструктивні синдроми, вроджена емфізема легень, аномалія розвитку дихальних шляхів)
3. захворювання нервової системи (дитячий церебральний параліч, перинатальна енцефалопатія, синдром м'язової дистонії, судомний синдром, шизофренія, олегофренія).

Діти обох груп в анамнезі мали довготривалі

болі в області перших постійних молярів та, по причині страху, не звертались за стоматологічним лікуванням. Тому, їм було призначено планові видалення постійних зубів під місцевим знеболенням (табл. 2).

Враховуючи різноманітність представлених на фармакологічному ринку анальгетиків ми вибрали комбінований препарат «Темпалгін». В його склад входить знеболюючий та седативний компонент. Один з компонентів, метамізол натрію, діє як сильний знеболюючий і протизапальний препарат. Другий компонент, темпидон, знімає страх, неспокій, рухове збудження, знижує артеріальний тиск, діє як заспокійливе.

Препарат швидко потрапляє в кров'яне русло із травного тракту. Найбільша концентрація його відзначається через 1-2 години після при-

йому. Призначається дітям з 15 років. Препарат призначався після узгодження з педіатром та лікарем основного захворювання за 1 годину до стоматологічного прийому. Місцева анестезія проводилась стандартними анестетиками.

За даними анкетування та за спостереженнями лікаря (серцеві скорочення, артеріальний тиск, частота дихання за 1 хвилину) вивчали ефект дії анальгетика в поєднанні з місцевою анестезією. Виміри кровообігу та дихання проводились напалечним монітором та тонометром. Анкетування та виміри проводили за 1 годину та відразу після маніпуляції (табл. 3). Кількісні показники статистично обробляли за Стьюдентом Фішером ($P \leq 0,01$).

Таблиця 1

Розподіл дітей по групах

	Діти з особливими потребами n = 36			Здорові діти n = 35
	I група n = 12	II група n = 12	III група n = 12	IV група n = 36
Дівчата 15-18 років	4	6	6	16
Хлопчики 15-18 років	8	6	6	19

Таблиця 2

Характеристика хірургічної стоматологічної допомоги

Групи	Використання анестезії (кількість)		Видалення постійних зубів (кількість)		Атипові видалення від загальної кількості	Запальні видалення від загальної кількості
	Туберальна	Торусальна	Перші постійні моляри верхньої щелепи	Перші постійні моляри нижньої щелепи		
I	36±0,01%	34±0,01%	24±0,01%	26±0,01%	12±0,01%	8±0,01%
II	58±0,01%	38±0,01%	29±0,01%	28±0,01%	9±0,01%	6±0,01%
III	62±0,01%	40±0,01%	31±0,01%	29±0,01%	11±0,01%	9±0,01%
IV	74±0,01%	78±0,01%	72±0,01%	70±0,01%	26±0,01%	16±0,01%

Таблиця 3

Показники кровообігу та дихання

Групи	Артеріальний тиск (мм рт ст)		Частота серцевих скорочень (за 1 хв.)		Частота дихання (за 1 хв.)	
	За 1 годину	Після маніпуляції	За 1 годину	Після маніпуляції	За 1 годину	Після маніпуляції
I	148/85±0,01	130/78±0,01	98±0,01	82±0,01	37±0,01	31±0,01
II	140/82±0,01	131/80±0,01	98±0,01	80±0,01	39±0,01	30±0,01
III	130/80±0,01	120/79±0,01	95±0,01	89±0,01	38±0,01	29±0,01
IV	118/80±0,01	115/75±0,01	86±0,01	84±0,01	28±0,01	25±0,01

Результати дослідження. За результатами анкетування встановлено значне покращення самопочуття на стоматологічному прийомі, страх, тривога та тремтіння знижувалось в усіх чотирьох групах, майже на 50 %, дискомфорт в після-

операційному періоді, не відзначався зовсім. Головний біль не відмічався (табл. 4).

Ми порівняли показники кровообігу та дихання, при використанні комбінованого анальгетика з місцевою анестезією та без нього. Та від-

значили певне зниження артеріального тиску, частоти серцевих скорочень, частоти дихання при використанні комбінованого анальгетика з місцевою анестезією у дітей з особливими потребами віком від 15 до 18 років при видаленні постійних зубів (табл. 2). У дітей з особливими потребами, які відносяться до I, II, III груп відмічалось зниження артеріального тиску (I група – за 1 годину до маніпуляції з 148/85±0,01 мм рт ст до 130/78±0,01 мм рт ст; II група – з 140/82±0,01 мм рт ст до 131/80±0,01 мм рт ст; III група – з 130/80 мм рт ст до 120/89 мм рт ст після маніпуляції). Відмічалось зниження частоти серцевих скорочень (I група – за 1 годину до маніпуляції з 98±0,01 до 82±0,01 скорочень за хвилину; II група з 98±0,01 до 80±0,01 скорочень за хвилину; III

група – з 95±0,01 до 89±0,01 скорочень за хвилину після маніпуляції). Відмічалось зниження частоти дихання за 1 хвилину (I група – за одну годину до маніпуляції з 37±0,01 до 31±0,01; II група – з 39±0,01 до 30±0,01; III група – з 38±0,01 до 29±0,01 після маніпуляції). У здорових дітей не відмічалось значних коливань показників кровообігу та дихання. Хоча за результатами анкетування можна відмітити покращення самопочуття (в 57 %), відсутність психологічних страждань, добрі слова в бік стоматолога (в I групі 9 %, в II групі 6%, в III групі 3%, в IV групі 35 %) усмішка (в I групі 8 %, в II групі – 2%, в III групі 6 %, в IV групі 13 %). Досягнуто вегетативну стабілізацію.

Таблиця 4

Результати анкетування та спостереження лікаря

Група		I	II	III	IV
Ускладнення (блювота, головний біль, запаморочення)	За 1 годину	80%	79%	83%	13%
	Після маніпуляції	24±0,01%	13±0,01%	74±0,01%	21±0,01%
Істерика, рухову збудження, дуже погане самопочуття	За 1 годину	48±0,01%	59±0,01%	39±0,01%	42±0,01%
	Після маніпуляції	24±0,01%	28±0,01%	18±0,01%	10±0,01%
Неадекватність, агресія	За 1 годину	35±0,01%	39±0,01%	51±0,01%	35±0,01%
	Після маніпуляції	39±0,01%	16±0,01%	15±0,01%	8±0,01%
Добре самопочуття	За 1 годину	—	—	—	—
	Після маніпуляції	8±0,01%	12±0,01%	15±0,01%	15±0,01%
Фіксація пацієнта бачками	За 1 годину	100±0,01%	100±0,01%	100±0,01%	100±0,01%
	Після маніпуляції	78±0,01%	80±0,01%	82±0,01%	79±0,01%
Добрі слова в бік стоматолога	За 1 годину	—	—	—	—
	Після маніпуляції	9±0,01%	5±0,01%	3±0,01%	35±0,01%
Усмішка	За 1 годину	—	—	—	—
	Після маніпуляції	8±0,01%	2±0,01%	6±0,01%	13±0,01%
Позитивна оцінка знеболення дітьми		90±0,01%	98±0,01%	96±0,01%	93±0,01%

Висновок. Відзначили ефективність поєднання місцевої анестезії з завчасно прийнятим комбінованим анальгетиком. Схема використання комбінованого анальгетика «Темпалгін» в медикаментозній підготовці до стоматологічних втручань у дітей з особливими потребами від 15 до 18 років:

1. за одну годину до стоматологічного втручання прийняти 1 таблетку «Темпалгін»;
2. провести місцеву анестезію та видалення зубу;
3. через 1 годину після видалення прийняти 1 таблетку «Темпалгін».

Підтверджена ефективність використання даного методу для зняття страху перед стоматологічним втручанням, купірування больового синдрому до і після видалення зубу, зменшення дискомфорту при проведенні анестезії та зниження стресорної стоматології як у дітей з особли-

вими потребами, так і у здорових дітей віком від 15 до 18 років.

Список літератури

1. Стош В. И. Обезболивание в амбулаторной детской стоматологии / В.И. Стош, С.А. Рабинович. – Материалы III Российского конгресса «Педиатрическая анестезиология и интенсивная терапия». – Тверь: ООО «Издательство «Трианда»». – 2005. – 320. – С. 71-75.
2. Леонтьева Н. Н. Анатомия и физиология детского организма / Н.Н. Леонтьева, К.В. Маринова. – М.: Просвещение, 1986. – 280 с.
3. Маневич А. З. Педиатрическая анестезиология / А.З. Маневич. – М.: Медицина, 1970. – 432 с.
4. Маркова И. В. Педиатрическая фармакология: Руководство для врачей / И.В. Маркова. – Л.: Медицина, 1987. – 496 с.
5. Ремшмидт Х. Подростковый и юношеский возраст / Х. Ремшмидт. – М.: Мир, 1994. – 378 с.
6. Руководство по возрастной физиологии. Л.: Наука, 1975. – 569 с.